

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (osmého senátu)

7. srpna 2018*

„Řízení o předběžné otázce – Zemědělství – Podpora pro rozvoj venkova – Nařízení (ES) č. 1257/1999 – Články 10 až 12 – Podpora při předčasném odchodu do důchodu – Vnitrostátní právní předpisy, které stanoví přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu na základě dědění – Právní předpisy schválené Evropskou komisí – Následná změna stanoviska – Ochrana legitimního očekávání“

Ve věci C-120/17,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Latvijskas Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud, Lotyšsko), ze dne 28. února 2017, došlým Soudnímu dvoru dne 7. března 2017, v řízení

Administratīvā rajona tiesa

proti

Ministru kabinets,

SOUDNÍ DVŮR (osmý senát),

ve složení J. Malenovský, předseda senátu, D. Šváby a M. Vilaras (zpravodaj), soudci,

generální advokát: P. Mengozzi,

vedoucí soudní kanceláře: K. Malacek, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 17. ledna 2018,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za lotyšskou vládu I. Kucina a G. Bambāne, jako zmocněnkyněmi,
- za Evropskou komisi J. Aquilina a I. Naglisem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 30. května 2018,

vydává tento

* Jednací jazyk: lotyšština.

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 10 a 12 nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 ze dne 17. května 1999 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOZF) a o změně a zrušení některých nařízení (Úř. věst. 1999, L 160, s. 80; Zvl. vyd. 03/25, s. 391) a zásady ochrany legitimního očekávání.
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci žádosti o kontrolu ústavnosti podané Administrativā rajona tiesa (okresní správní soud, Lotyšsko) v rámci sporu mezi několika soukromými osobami a Lauku atbalsta dienests (Úřad pro podporu venkova, Lotyšsko) ve věci platnosti veřejnoprávních smluv o přiznání podpory při předčasném odchodu do důchodu zemědělcům na základě článků 10 až 12 nařízení č. 1257/1999.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Bod 23 odůvodnění nařízení č. 1257/1999 uváděl:

„vzhledem k tomu, že z důvodu zlepšení životaschopnosti zemědělských podniků by měl být podporován předčasný odchod do důchodu v zemědělství, s přihlédnutím ke zkušenostem získaným při provádění nařízení [Rady (EHS) č. 2079/92 ze dne 30. června 1992, kterým se zavádí režim podpor Společenství v případě předčasného starobního důchodu v zemědělství (Úř. věst. 1992, L 215, s. 91)]“.

- 4 Kapitola IV, nadepsaná „Předčasný odchod do důchodu“, která je součástí hlavy II nařízení č. 1257/1999, nadepsané „Opatření pro rozvoj venkova“, obsahovala články 10 až 12. Článek 10 odst. 1 uvedeného nařízení stanovoval:

„Podpora předčasného odchodu do důchodu ze zemědělství přispívá k následujícím cílům:

- poskytnutí příjmu starším zemědělcům, kteří se rozhodnou, že ukončí zemědělskou činnost,
- podpora nahrazování těchto starších zemědělců zemědělci schopnými případně posílit hospodářskou životaschopnost zbývajících zemědělských podniků,
- převedení zemědělské půdy na nezemědělské využití, pokud nelze provádět zemědělskou činnost uspokojivým způsobem za podmínek hospodářské životaschopnosti.“

- 5 Článek 11 odst. 1 a 5 uvedeného nařízení stanovoval:

„1. Převodce zemědělského podniku musí:

- s konečnou platností ukončit veškerou obchodní zemědělskou činnost; může však pokračovat v neobchodním zemědělství a nadále využívat budovy,
- být starší 55 let, ale nedosáhnout obvyklého věku pro odchod do důchodu v okamžiku převodu,

a

- před převodem vykonávat po dobu deseti let zemědělskou činnost.

[...]

5. Podmínky stanovené tímto článkem se použijí po celé období, během kterého je převodci poskytována podpora při předčasném odchodu do důchodu.“

6 Článek 12 odst. 2 téhož nařízení zněl:

„Vyplácení podpory při předčasném odchodu do důchodu nesmí překročit celkovou dobu 15 let u převodce a 10 let u zemědělského pracovníka. Vyplácení nepokračuje po dosažení věku 75 let převodce a obvyklého věku pro odchod do důchodu zemědělského pracovníka.

Pokud je převodci vyplácen členským státem starobní důchod, poskytuje se podpora při předčasném odchodu do důchodu ve formě příplatku, který zohlední výši starobního důchodu.“

7 Hlava III nařízení č. 1257/1999, nadepsaná „Obecné zásady, správní a finanční ustanovení“, obsahovala články 35 až 50.

8 Článek 39 uvedeného nařízení uváděl:

„1. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění slučitelnosti a souladu opatření na podporu rozvoje venkova podle ustanovení této kapitoly.

2. Plány rozvoje venkova předložené členskými státy musí zahrnovat zhodnocení slučitelnosti a souladu plánovaných podpůrných opatření a údaje o opatřeních přijatých za účelem zajištění slučitelnosti a souladu.

3. Je-li to nezbytné, podpůrná opatření se za účelem zajištění slučitelnosti a souladu následně upraví.“

9 Článek 44 odst. 2 téhož nařízení stanovoval:

„Komise posoudí, zda jsou navrhované plány v souladu s tímto nařízením. Do šesti měsíců po předložení plánů a na jejich základě schválí Komise programové dokumenty rozvoje venkova postupem podle čl. 50 odst. 2 nařízení [Rady (ES) č. 1260/1999 ze dne 21. června 1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech (Úř. věst. 1999, L 161, s. 1; Zvl. vyd. 14/01, s. 31)].“

Lotyšské právo

10 Ministru kabinetů (rada ministrů, Lotyšsko) přijala dne 30. listopadu 2004 vyhlášku č. 1002 stanovující podmínky uplatňování programového dokumentu „Lotyšský plán rozvoje venkova pro provádění programu rozvoje venkova v letech 2004 až 2006“ (*Latvijas Vēstnesis*, 2004, č. 193, dále jen „vyhláška č. 1002“).

11 Bod 9.3 Lotyšského plánu rozvoje venkova pro provádění programu rozvoje venkova v letech 2004 až 2006 (dále jen „plán rozvoje venkova“) stanovoval možnost, aby majitelé zemědělských podniků měli počínaje dosažením věku 55 let právo převést svůj podnik na třetí osobu výměnou za poskytnutí podpory při předčasném odchodu do důchodu (dále jen „podpora při předčasném odchodu do důchodu“), přičemž podmínky, které pro to musely být splněny, se do značné míry shodovaly s podmínkami uvedenými v čl. 11 odst. 1 nařízení č. 1257/1999.

12 Bod 12.3.2 daného plánu obsahoval oddíl nadepsaný „Předčasný odchod do důchodu“, v jehož písm. a) bylo uvedeno, že pokud příjemce podpory zemře během období platnosti smlouvy, jejímž prostřednictvím je přiznána podpora při předčasném odchodu do důchodu, bude ve zbývajícím období pokračovat měsíční výplata předčasného důchodu osobě, jejíž dědická práva byla uznána podle vnitrostátní právní úpravy.

- 13 Bod 1 vyhlášky rady ministrů č. 187 ze dne 14. dubna 2015, kterou se mění vyhláška č. 1002 (*Latvijas Vēstnesis*, 2015, č. 74, dále jen „vyhláška č. 187“), zrušil možnost dědického přechodu této podpory.
- 14 Podle svého bodu 2 nabyla uvedená vyhláška účinnosti dne 30. dubna 2015.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 15 Rozhodnutím ze dne 30. července 2004 schválila Komise Evropských společenství plán rozvoje venkova, který stanovoval přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu dědickou cestou.
- 16 K Administratīvā rajona tiesa (okresní správní soud) byl soukromými osobami podán návrh na potvrzení platnosti veřejnoprávních smluv přiznávajících podporu při předčasném odchodu do důchodu zemědělcům, jelikož nabytím účinnosti vyhlášky č. 187 přestal Úřad pro podporu venkova dodržovat své závazky týkající se dědického přechodu podpor při předčasném odchodu do důchodu.
- 17 Uvedený soud má za to, že přijetím vyhlášky č. 187 vznikla situace, v níž dědicové převodce zemědělského podniku mohou ztratit nárok na podporu při předčasném odchodu do důchodu, i když byl podnik převeden na třetí osobu. Vzhledem k tomu, že nařízení č. 1257/1999 ani plán rozvoje venkova převod zemědělského podniku na dědice převodce nezakazovaly, uzavření smlouvy o poskytnutí podpory při předčasném odchodu do důchodu vyvolalo u převodce zemědělského podniku a jeho dědiců legitimní očekávání, že posledně uvedení budou moci podporu zdědit, pokud budou závazky uvedené v dané smlouvě i nadále dodržovány.
- 18 Administratīvā rajona tiesa (okresní správní soud) se v důsledku toho obrátil na Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud, Lotyšsko), aby rozhodl o slučitelnosti vyhlášky č. 187 s článkem 105 Latvijas Republikas Satversme (Ústava Lotyšské republiky, dále jen „ústava“), který se týká práva vlastnit majetek.
- 19 Před Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud) měla rada ministrů za to, že vyhláška č. 187 je v souladu s článkem 105 ústavy. Uvádí, že na svém zasedání konaném dne 19. října 2011 Výbor Evropské komise pro rozvoj venkova učinil závěr, že „financování z EZOF se nevztahuje na dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu“. Tento přechod proto neodpovídá cíli stanovenému nařízením č. 1257/1999. Jedním z cílů vyhlášky č. 187 je přitom odstranění neslučitelnosti lotyšského práva s požadavky plynoucími z uvedeného nařízení, jakož i se zásadou užitečného a efektivního použití peněžních prostředků Unie a členských států.
- 20 Předkládající soud připomíná, že rozhodl, že právo na přímou peněžitou státní podporu stanovenou normativním aktem spadá do působnosti článku 105 ústavy.
- 21 Zabývá se tím, zda nařízení č. 1257/1999 zakazovalo vložit do lotyšského práva ustanovení o dědickém přechodu podpory při předčasném odchodu do důchodu, nebo zda v tomto ohledu ponechalo členským státům prostor pro uvážení. Konstatuje však, že podmínky vyplácení uvedené podpory, stanovené v člancích 11 a 12 nařízení, svědčí o osobní povaze uvedené podpory a že dědicové převodce zemědělského podniku nejsou stranami smlouvy o poskytnutí takové podpory.
- 22 Předkládající soud nicméně podotýká, že nařízení č. 1257/1999 odkazovalo na zkušenosti získané při provádění nařízení č. 2079/92. Úkolem posledně uvedeného nařízení bylo zajistit příjem starším zemědělcům, kteří se rozhodnou, že ukončí zemědělskou činnost. Dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu by tak mohl motivovat zemědělce k využívání opatření předčasného odchodu do důchodu.

- 23 Z toho vyvozuje, že ustanovení nařízení č. 1257/1999 týkající se předčasného důchodu nemohla být považována za ustanovení obsahující jasné a přesné povinnosti a že by na ně bylo možné nahlížet jako na poskytující členským státům prostor pro uvážení.
- 24 Zdůrazňuje rovněž existenci sdílené pravomoci mezi Uníí a členskými státy v oblasti zemědělství.
- 25 V tomto ohledu předkládající soud zdůrazňuje, že Komise přijala dne 30. července 2004 rozhodnutí, kterým se schvaluje program rozvoje venkova, a schválila tak ustanovení týkající se dědického přechodu podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 26 Uvedený soud nicméně uvádí, že dne 19. října 2011 Výbor Komise pro rozvoj venkova učinil ohledně nařízení nahrazujícího nařízení č. 1257/1999 závěr, že dědění podpory při předčasném odchodu do důchodu nebylo v souladu s tehdy platnou unijní právní úpravou, což znovu potvrdil i v roce 2015.
- 27 Vyjadřuje pochybnosti ohledně dopisu Komise ze dne 11. května 2015, podle něhož by mělo být pro všechny členské státy jasné, že platby z titulu podpory při předčasném odchodu do důchodu nepřecházejí na dědice převodce zemědělského podniku a že od 19. října 2011 již nemělo být možné dovolávat se legitimního očekávání, přičemž toto datum mělo být považováno za hraniční pro podpis nové smlouvy.
- 28 Rovněž se zabývá tím, zda věc, která mu byla předložena, nepředstavuje případ, v němž praxe členského státu neslučitelná s unijním právem mohla vyvolat právní účinky, jelikož zemědělec, který je stranou smlouvy o poskytnutí podpory při předčasném odchodu do důchodu nemůže vědět o případném pochybení tohoto členského státu a Komise.
- 29 Za těchto podmínek se Latvijs Republika Satversmes tiesa (Ústavní soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Je s ohledem na sdílenou pravomoc Evropské unie a členských států v oblasti zemědělství třeba vykládat ustanovení nařízení č. 1257/1999 ve spojení s jedním z cílů uvedeného nařízení (zajistit účast zemědělců na opatření spočívajícím v předčasném odchodu do důchodu) v tom smyslu, že v rámci provádění tohoto nařízení nesmí členský stát přijmout právní úpravu, jež by umožnila dědění podpory při předčasném odchodu do důchodu?
- 2) Pokud je odpověď na první otázku kladná, tedy pokud ustanovení nařízení č. 1257/1999 brání dědění podpory při předčasném odchodu do důchodu, mohl skutkový stav, kdy Komise platně schválila právní předpis členského státu jako slučitelný s ustanoveními nařízení č. 1257/1999 a kdy se zemědělci účastnili opatření předčasného odchodu do důchodu v souladu v praxi uplatňovanou v členském státě, založit ve prospěch určité osoby subjektivní právo zdědit podporu přiznanou v rámci uvedeného opatření?
- 3) Pokud je odpověď na druhou otázku kladná, tedy pokud takové subjektivní právo mohlo ve prospěch určité osoby vzniknout, může závěr zasedání Výboru [...] [K]omise pro rozvoj venkova ze dne 19. října 2011, podle kterého podpora při předčasném odchodu do důchodu nepřechází na dědice převodce zemědělského podniku, sloužit jako podklad pro předčasné odnětí výše uvedeného nabytého subjektivního práva?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 30 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda články 10 až 12 nařízení č. 1257/1999 musí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby členské státy v rámci provádění těchto článků přijaly opatření umožňující dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 31 Podle ustálené judikatury mohou členské státy přijmout prováděcí opatření k nařízení, pokud tím nenaruší jeho přímou použitelnost, nezastřou jeho povahu unijního práva a upřesní-li prostor pro uvážení, který jim toto nařízení svěřuje, za podmínky, že nepřekročí meze stanovené ustanoveními tohoto nařízení (rozsudky ze dne 7. července 2016, *Občina Gorje*, C-111/15, EU:C:2016:532, bod 35, jakož i ze dne 30. března 2017, *Lingurár*, C-315/16, EU:C:2017:244, bod 18).
- 32 S poukazem na příslušná ustanovení dotčeného nařízení vykládaná s přihlédnutím k cílům tohoto nařízení je třeba určit, zda tato ustanovení zakazují, ukládají či umožňují členským státům vydat určitá prováděcí opatření a zda – zejména v posledně uvedeném případě – dotčená opatření spadají do prostoru pro uvážení přiznaného každému členskému státu (rozsudky ze dne 7. července 2016, *Občina Gorje*, C-111/15, EU:C:2016:532, bod 36, a ze dne 30. března 2017, *Lingurár*, C-315/16, EU:C:2017:244, bod 19).
- 33 V projednávaném případě hlava II nařízení č. 1257/1999, nadepsaná „Opatření pro rozvoj venkova“, obsahuje kapitolu IV, nadepsanou „Předčasný odchod do důchodu“, která v člancích 10 až 12 definuje cíle, podmínky pro poskytnutí a hlavní rysy podmínek zavedení opatření podpory při předčasném odchodu do důchodu, poskytované starším zemědělcům výměnou za převod jejich zemědělského podniku.
- 34 Je třeba konstatovat, že uvedené články nepočítají s úmrtím příjemce daného opatření. Konkrétněji nepovolují ani nezakazují možnost dědického přechodu nároku na podporu při předčasném odchodu do důchodu.
- 35 Podle ustálené judikatury Soudního dvora je přitom při výkladu ustanovení unijního práva třeba vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí (rozsudky ze dne 6. listopadu 2014, *Feakins*, C-335/13, EU:C:2014:2343, bod 35, a ze dne 12. listopadu 2015, *Jakutis a Kretingalės kooperatinė ŽŪB*, C-103/14, EU:C:2015:752, bod 93).
- 36 V daném případě by bylo možné určité prvky článků 10 až 12 nařízení č. 1257/1999, vykládané samostatně, chápat tak, že členským státům v rámci jejich prostoru pro uvážení umožňují stanovit možnost dědického přechodu podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 37 Článek 10 uvedeného nařízení tak stanoví, že daná podpora má zejména za cíl poskytnutí příjmu starším zemědělcům, kteří se rozhodnou, že ukončí zemědělskou činnost. Jakožto pobídka pro ukončení této činnosti by podpora při předčasném odchodu do důchodu mohla v tomto rozsahu lépe splnit tento cíl, pokud by v případě úmrtí převodce zemědělského podniku bylo možné podporu vyplácet jeho dědicům.
- 38 Článek 12 odst. 2 uvedeného nařízení, podle kterého vyplácení uvedené podpory nesmí bez dalších upřesnění, překročit celkovou dobu patnácti let, by mohl být, jak uvedl generální advokát v bodě 37 svého stanoviska, chápán jako zavádějící omezení týkající se převodce zemědělského podniku i jeho dědiců, neboť neodkazuje na vlastnosti samotného převodce.

- 39 Nicméně, i přes tyto skutečnosti z článků 10 až 12 nařízení č. 1257/1999 chápaných jako celek a vykládaných ve světle účelu podpory při předčasném odchodu do důchodu, kterou zavádějí, vyplývá, že daná podpora podléhá podmínkám, které striktně souvisejí s osobou převodce zemědělského podniku, a že uvedené články musí být chápány v tom smyslu, že členským státům neumožňují stanovit možnost dědického přechodu uvedené podpory.
- 40 Zprvč článek 11 uvedeného nařízení tak ve svém odstavci 1 uvádí podmínky, které jsou všechny spojeny s osobou převodce zemědělského podniku. Platí to pro povinnost s konečnou platností ukončit veškerou obchodní zemědělskou činnost, být starší 55 let, ale nedosáhnout obvyklého věku pro odchod do důchodu v okamžiku převodu, a před převodem vykonávat po dobu deseti let zemědělskou činnost. Uvedený článek 11 ve svém odstavci 5 rovněž stanoví, že příjemce podpory při předčasném odchodu do důchodu, tedy převodce zemědělského podniku, musí dané podmínky dodržovat po celé období, během kterého mu je poskytována tato podpora.
- 41 Zadruhé čl. 12 odst. 2 nařízení č. 1257/1999 sice stanoví maximální dobu patnácti let pro vyplácení podpory při předčasném odchodu do důchodu, avšak současně uvádí i druhé časové omezení, a sice že vyplácení nepokračuje po dosažení věku 75 let převodce. Dané ustanovení tak nelze vykládat tak, že by zakládalo bezpodmínečný nárok na vyplácení podpory po dobu patnácti let. Nejen že totiž zdůrazňuje dočasnost podpory, ale *a fortiori* z něj vyplývá, že úmrtí převodce zemědělského podniku ukončí její vyplácení.
- 42 Zatřetí rovněž účel nařízení č. 1257/1999 směřuje k závěru, že podpora při předčasném odchodu do důchodu nemůže být předmětem dědického přechodu.
- 43 Předně je totiž třeba uvést, že čl. 10 odst. 1 uvedeného nařízení stanoví několik cílů opatření podpory při předčasném odchodu do důchodu, a sice poskytnutí příjmu starším zemědělcům, kteří se rozhodnou, že ukončí zemědělskou činnost, podporu nahrazování těchto zemědělců zemědělci schopnými případně posílit hospodářskou životaschopnost zbývajících zemědělských podniků a převedení zemědělské půdy na nezemědělské využití, pokud nelze provádět zemědělskou činnost uspokojivým způsobem za podmínek hospodářské životaschopnosti.
- 44 A dále Soudní dvůr z existence těchto různých cílů vyvodil, že unijní normotvůrce chtěl podpořit předčasné odchody do důchodu v odvětví zemědělství s cílem zlepšit životaschopnost zemědělských podniků a zavést ekonomické pobídky pro starší zemědělce, aby svou činnost ukončili dříve a za okolností, za nichž by tak jinak neučinili, přičemž příspěvek ke starobnímu důchodu nebo dodatečný příjem jsou pouze jedním z důsledků uplatňování nařízení č. 1257/1999 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. července 2016, *Polsko v. Komise*, C-210/15 P, nezveřejněný, EU:C:2016:529, bod 39).
- 45 Z toho vyplývá, že podpora při předčasném odchodu do důchodu je převodci zemědělského podniku poskytnuta za podmínek, které jsou čistě osobní povahy, a dále že prvořadým cílem této podpory není doplnění příjmů tohoto převodce. S ohledem na svou osobní povahu proto uvedená podpora nemůže v případě úmrtí převodce přecházet na dědice.
- 46 Vzhledem ke všem předchozím úvahám je třeba na první otázku odpovědět, že články 10 až 12 nařízení č. 1257/1999 musí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby členské státy v rámci provádění těchto článků přijaly opatření umožňující dědický přechod takové podpory při předčasném odchodu do důchodu, jako je podpora dotčená v původním řízení.

Ke druhé a třetí otázce

- 47 Podstatou druhé a třetí otázky předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je, zda zásada ochrany legitimního očekávání musí být vykládána v tom smyslu, že taková vnitrostátní norma, jako je norma dotčená ve věci v původním řízení, která stanovovala dědický přechod podpory při předčasném

odchodu do důchodu a která byla Komisí schválena jakožto slučitelná s nařízením č. 1257/1999, vzbudila u dědiců zemědělců, kteří byli příjemci takové podpory, legitimní očekávání, a pokud ano, zda takový závěr, jako byl závěr uvedený v zápisu ze zasedání Výboru Komise pro rozvoj venkova ze dne 19. října 2011, podle kterého uvedená podpora nepřechází děděním na další osoby, toto legitimní očekávání ukončil.

- 48 V tomto ohledu z ustálené judikatury vyplývá, že členské státy, které přijímají opatření, jimiž provádějí unijní právo, musí dodržovat obecné zásady tohoto práva, k nimž patří mimo jiné zásada ochrany legitimního očekávání (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 14. září 2006, *Elmeke*, C-181/04 až C-183/04, EU:C:2006:563, bod 31, jakož i ze dne 26. května 2016, *Județul Neamț a Județul Bacău*, C-260/14 a C-261/14, EU:C:2016:360, bod 54).
- 49 Z toho plyne, že při provádění podpory při předčasném odchodu do důchodu stanovené v člancích 10 až 12 nařízení č. 1257/1999 jsou členské státy povinny dodržovat zásadu ochrany legitimního očekávání.
- 50 A dále, právo dovolávat se této zásady svědčí každému jednotlivci, u kterého vyvolal správní orgán podložené naděje na základě konkrétních ujištění, která mu poskytl (rozsudky ze dne 9. července 2015, *Salomie a Oltean*, C-183/14, EU:C:2015:454, bod 44, jakož i ze dne 14. června 2017, *Santogal M-Comércio e Reparação de Automóveis*, C-26/16, EU:C:2017:453, bod 76).
- 51 V tomto ohledu je třeba ověřit, zda akty dotyčného správního orgánu vzbudily u dotčeného jednotlivce důvodné očekávání, a, je-li tomu tak, prokázat legitimní charakter tohoto očekávání (viz rozsudky ze dne 14. září 2006, *Elmeke*, C-181/04 až C-183/04, EU:C:2006:563, bod 32, jakož i ze dne 9. července 2015, *Salomie a Oltean*, C-183/14, EU:C:2015:454, bod 45).
- 52 Podle ustálené judikatury Soudního dvora však platí, že zásady ochrany legitimního očekávání se nelze dovolávat vůči přesnému ustanovení unijního práva a že jednání vnitrostátního orgánu pověřeného uplatňováním unijního práva, které je v rozporu s posledně uvedeným, nemůže u procesního subjektu založit legitimní očekávání stran zacházení, které je v rozporu s unijním právem (rozsudky ze dne 1. dubna 1993, *Lageder a další*, C-31/91 až C-44/91, EU:C:1993:132, bod 35; ze dne 20. června 2013, *Agroferm*, C-568/11, EU:C:2013:407, bod 52, jakož i ze dne 20. prosince 2017, *Erzeugerorganisation Tiefkühlgemüse*, C-516/16, EU:C:2017:1011, bod 69).
- 53 Na prvním místě je v souladu s judikaturou uvedenou v bodě 51 tohoto rozsudku třeba ověřit, zda akty lotyšských orgánů, tedy vyhláška č. 1002 a smlouvy týkající se poskytnutí podpory při předčasném odchodu do důchodu Úřadem pro podporu venkova, vzbudily u dědiců zemědělců, kteří byli příjemci takové podpory, důvodné očekávání toho, že daná podpora na ně může přejít děděním.
- 54 Zaprvé ze zkoumání první otázky vyplývá, že články 10 až 12 nařízení č. 1257/1999 nijak neupřesňují, zda je možné, aby členský stát při jejich provádění stanovil možnost dědického přechodu nároku na vyplácení podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 55 Uvedené články 10 až 12 tudíž nelze považovat za přesná ustanovení unijního práva v tom smyslu, že by osoby mající prospěch z práv, která zavádějí, mohly jednoznačně pochopit, že členským státům zakazovaly stanovit možnost dědického přechodu podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 56 Zadruhé je třeba zdůraznit, že na základě čl. 44 odst. 2 nařízení č. 1257/1999 Komise dne 30. července 2004 schválila plán rozvoje venkova, který stanovoval, že podpora při předčasném odchodu do důchodu může děděním přecházet na další osoby.
- 57 Podle tohoto čl. 44 odst. 2 přitom Komise posuzovala plány, které jí byly předloženy, z pohledu jejich souladu s nařízením č. 1257/1999, což zahrnovalo zkoumání obsahu těchto plánů s cílem ověřit jejich soulad s jednotlivými podmínkami a povinnostmi stanovenými v uvedeném nařízení.

- 58 V projednávaném případě lotyšské orgány po schválení plánu rozvoje venkova ze strany Komise přijaly vyhlášku č. 1002 stanovující podmínky provádění daného plánu, a zavedly tak v písm. a) oddílu nadepsaného „Předčasný odchod do důchodu“ bodu 12.3.2 uvedeného plánu dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 59 Mimoto podpis smluv o poskytnutí podpory při předčasném odchodu do důchodu Úřadem pro podporu venkova ještě posílil důvěru zemědělců, kteří tyto smlouvy podepsali, i jejich dědiců v zákonnost dědického přechodu uvedené podpory stanoveného vyhláškou č. 1002.
- 60 Zatřetí je třeba uvést, že mezi okamžikem, kdy Komise schválila plán rozvoje venkova, tj. 30. července 2004, a okamžikem, kdy Výbor Komise pro rozvoj venkova dospěl k závěru, že „financování z EZOF se nevztahuje na dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu“, tj. 19. října 2011, uplynulo více než sedm let. Uplynutí takové lhůty před tím, než byly články 10 až 12 nařízení č. 1257/1999 vyloženy jako zakazující dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu, mohlo posílit důvěru daných dědiců v zákonnost takové možnosti stanovené plánem rozvoje venkova.
- 61 Z výše uvedených úvah vyplývá, že akty lotyšských orgánů, tedy vyhláška č. 1002 a smlouvy týkající se poskytnutí podpory při předčasném odchodu do důchodu Úřadem pro podporu venkova, vzbudily u dědiců zemědělců, kteří byli příjemci takové podpory, legitimní očekávání toho, že daná podpora na ně může přejít děděním.
- 62 Na druhém místě v souladu s judikaturou uvedenou v bodě 51 tohoto rozsudku je třeba určit, zda důvěra těchto dědiců v možnost dědického přechodu uvedené podpory je legitimní povahy.
- 63 Jak přitom uvedl generální advokát v bodě 52 svého stanoviska, legitimnost očekávání je třeba uznat tehdy, jestliže se jednotlivec, který se ho dovolává, nachází v takové zvláštní situaci hodné ochrany, jako je situace dotčená ve věci v původním řízení.
- 64 Dědicům zemědělců, kteří byli příjemci podpory při předčasném odchodu do důchodu, totiž jejich dědická práva plynula z vnitrostátní právní úpravy, jejíž obsah byl schválen rozhodnutím Komise ze dne 30. července 2004 a z níž zjevně nevyplývalo, že by navzdory tomuto schválení byla v rozporu s články 10 až 12 nařízení č. 1257/1999. Mimoto tato dědická práva byla konkretizována ve smlouvách týkajících se poskytnutí podpory při předčasném odchodu do důchodu uzavřených mezi úřadem oprávněným založit odpovědnost státu za poskytnutí uvedené podpory, a sice Úřadem pro podporu venkova, a zemědělci, kteří převedli svůj podnik na třetí osobu proti poskytnutí dané podpory při předčasném odchodu do důchodu, přičemž dědicové nebyli stranami těchto smluv.
- 65 Za těchto okolností má důvodné očekávání, které mohli tito dědicové mít ohledně zákonnosti svých dědických práv, legitimní povahu.
- 66 Na třetím místě je třeba připomenout, že jak uvedla lotyšská vláda, hospodářské subjekty nejsou oprávněny legitimně očekávat, že bude zachován existující stav, který může být změněn v rámci posuzovací pravomoci unijních orgánů nebo vnitrostátních orgánů provádějících unijní právo (rozsudky ze dne 22. října 2009, Elbertsen, C-449/08, EU:C:2009:652, bod 45, a ze dne 26. června 2012, Polsko v. Komise, C-335/09, EU:C:2012:385, bod 180).
- 67 Předkládající soud nicméně nežádá o objasnění toho, zda se lze zásady ochrany legitimního očekávání dovolávat za účelem ochrany před účinky změny právních předpisů provedené vyhláškou č. 187. Táže se pouze, zda se dědicové zemědělců, kteří byli příjemci podpory při předčasném odchodu do důchodu, mohou dovolávat legitimního očekávání pro období před 30. dubnem 2015, tedy nabytím účinnosti dané vyhlášky.
- 68 Judikatura uvedená v bodě 66 tohoto rozsudku proto nemůže mít vliv na odpověď, kterou je třeba předkládajícímu soudu poskytnout.

- 69 Nakonec je třeba uvést, že předkládající soud se táže na dopad závěrů Výboru Komise pro rozvoj venkova přijatých na zasedání ze dne 19. října 2011 na legitimní očekávání, jehož se mohou dovolávat dědicové zemědělců, kteří byli příjemci podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 70 Ze spisu přitom vyplývá, že tyto závěry byly určeny pouze členským státům a že pokud jde o Lotyšskou republiku, neměly za následek změnu právní úpravy stanovující dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu před přijetím vyhlášky č. 187 dne 14. dubna 2015.
- 71 Kromě toho se ukazuje, že dědicové zemědělců, kteří byli příjemci podpory při předčasném odchodu do důchodu, nebyli se zasedáním Výboru Komise pro rozvoj venkova ani s jeho závěry obeznámeni.
- 72 Mimoto nelze od těchto dědiců vyžadovat, aby byli natolik obezřetní a sami se na obsah těchto závěrů informovali.
- 73 Za těchto podmínek závěry přijaté na daném zasedání nemohou mít dopad na legitimní očekávání, jehož se mohou dovolávat dědicové zemědělců, kteří byli příjemci podpory při předčasném odchodu do důchodu.
- 74 Vzhledem ke všem výše uvedeným úvahám je třeba na druhou a třetí otázku odpovědět, že zásada ochrany legitimního očekávání musí být vykládána v tom smyslu, že taková vnitrostátní norma, jako je norma dotčená ve věci v původním řízení, která stanovovala dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu a která byla Komisí schválena jakožto slučitelná s nařízením č. 1257/1999, vzbudila u dědiců zemědělců, kteří byli příjemci takové podpory, legitimní očekávání a že takový závěr, jako byl závěr uvedený v zápisu ze zasedání Výboru Komise pro rozvoj venkova ze dne 19. října 2011, podle kterého uvedená podpora nepřechází děděním na další osoby, toto legitimní očekávání neukončil.

K nákladům řízení

- 75 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (osmý senát) rozhodl takto:

- 1) Články 10 až 12 nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 ze dne 17. května 1999 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOZF) a o změně a zrušení některých nařízení musí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby členské státy v rámci provádění těchto článků přijaly opatření umožňující dědický přechod takové podpory při předčasném odchodu do důchodu, jako je podpora dotčená v původním řízení.**
- 2) Zásada ochrany legitimního očekávání musí být vykládána v tom smyslu, že taková vnitrostátní norma, jako je norma dotčená ve věci v původním řízení, která stanovovala dědický přechod podpory při předčasném odchodu do důchodu a která byla Evropskou komisí schválena jakožto slučitelná s nařízením č. 1257/1999, vzbudila u dědiců zemědělců, kteří byli příjemci takové podpory, legitimní očekávání a že takový závěr, jako byl závěr uvedený v zápisu ze zasedání Výboru Evropské komise pro rozvoj venkova ze dne 19. října 2011, podle kterého uvedená podpora nepřechází děděním na další osoby, toto legitimní očekávání neukončil.**

Podpisy.